

Становище на Европейския комитет на регионите относно „Предприемачество по островите — принос към териториалното сближаване“

(2017/C 306/10)

Докладчик: г-жа Marie-Antoinette Maupertuis (FR/EA), член на Изпълнителния съвет на Териториалния орган на Корсика

ПОЛИТИЧЕСКИ ПРЕПОРЪКИ

ЕВРОПЕЙСКИЯТ КОМИТЕТ НА РЕГИОНИТЕ (КР)

Въведение: специфични предизвикателства пред островните региони

1. приветства искането на малтийското председателство да включи нашата институция в намирането на възможни решения за насърчаване на предприемаческия дух и стимулиране на икономическото, социалното и териториалното развитие на островите;
2. припомня ангажимента на Европейския съюз да работи за постигането на икономическо, социално и териториално сближаване, както гласи член 174 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС);
3. припомня, че член 174 от ДФЕС определя островните региони като нуждаещи се от специално внимание от страна на ЕС, за да се гарантира намаляването на разликите в равнището на развитие на различните региони в рамките на държавите членки и между тях;
4. припомня, че в ЕС има 362 острова с население над 50 души, или общо 17,7 милиона души (от които 3,7 милиона са в най-отдалечените региони); БВП на глава от населението (по данни от 2010 г.) е около 79,2 % от средната стойност за ЕС, а значителна част от островите все още са категоризирани като по-слабо развити региони;
5. отбелязва, че според проучването EUROISLAND (Европейска мрежа за наблюдение на териториалното планиране (ESPON), 2013 г.) в началото на 21-ви век в по-голямата част от тези островни региони не е протекъл процес на икономическо сближаване, както и че оттогава ситуацията дори се е влошила за много от тях поради финансовата криза, кризата с мигрантите, колебанията в туристическите посещения или липсата на иновации;
6. подчертава, че островните региони имат географски, икономически, демографски и социални характеристики, които са както специфични в сравнение с континенталните региони, така и общи за различните острови, и които създават уникални предизвикателства при прилагането на европейските политики, които ги засягат:
  - малък размер (по отношение на площта, населението, икономика);
  - отдалеченост и/или периферно местоположение (разстояние в километри и във време спрямо пазарите и по-специално спрямо вътрешния пазар, големите населени места и индустриалните, финансовите и политическите средища);
  - уязвимост (на икономически, екологични и социални заплахи);
7. подчертава, че тези три параметъра водят до териториалните, икономическите и социалните неблагоприятни условия, признати в член 174 от ДФЕС, които затрудняват справедливото интегриране на островите в рамките на общия пазар, както и пълното териториално интегриране на островните жители; по-специално, тези условия могат да доведат до следното:
  - местният пазар е ограничен, а при архипелазите — разпокъсан и отдалечен;
  - транспортните разходи са високи заради логистиката, товарните превози и застраховките, поради разстоянието, но и поради несъвършената конкуренция (олигополи, дори монополи);
  - не могат да се реализират икономии от мащаба предвид малкия размер на пазара, което води до високи разходи за единица продукция както при функционирането на предприятията, така и при обществените услуги;

- слабо са развити междусекторните отношения предвид силната тенденция към специализация в използването на ресурси, производството на тип стоки или услуги;
  - липсват квалифицирани човешки ресурси; или съществува тенденция квалифицираните работници да напускат островите, за да търсят подходяща работа другаде;
  - не достига бизнес ноу-хау, тъй като предприемачите предпочитат да напуснат острова, за да инвестират на по-печеливши пазари;
  - не достигат инфраструктура и предлагани услуги за предприятията, които да са на равнище, сравнимо с това в континенталните региони, например в областта на телекомуникациите, обучението или рисковия капитал;
8. приветства работата на интергрупата на Европейския парламент „Морета, острови, реки и крайбрежни зони“ и на Комисията по островите на Конференцията на периферните морски региони в Европа (CRPM);

Приносът на островните предприемачи за приобщаващия растеж

9. отбелязва, че предприемачите и предприемачеството имат важна роля за създаването на работни места и икономическа динамика в Европейския съюз; предприемачеството на островите обаче е изправено пред специфични структурни проблеми;
10. припомня, че някои островни икономики са приложили стратегии за растеж, основани на използването на икономическите, социалните, културните и природните предимства, като например:
- самоподдържаща се икономика, която позволява да се гарантира известно благосъстояние на населението, особено по време на криза;
  - износ на продукти от специализирана пазарна ниша, който осигурява присъствието на острова на пазари с висока добавена стойност;
  - туризъм под различни форми и не само масов туризъм;
  - инициативи в областта на зелените енергии, които показват способността на малките островни общности да вървят към енергиен преход;
  - експлоатация на „геостратегически“ предимства, които не подлежат на ограниченията, породени от малкия размер или отдалечеността (научна обсерватория и др.);
  - развитието на нови сектори на „зелената“ и „синята“ икономика, съпътствано от разработването на нови учебни програми, които предлагат необходимото обучение в тези сектори.
11. подчертава, че тези стратегии, чрез които се откриват и използват икономически активи, често са резултат от творческото мислене, поетия риск и устойчивостта на островните предприемачи, и призовава да не се забравя, че при разработването на публични политики в подкрепа на предприемачеството е необходима гъвкавост;
12. отбелязва, че островните икономики се характеризират със слабо диверсифицирана икономическа структура, с висок дял на МСП и дори микропредприятия, и с голям брой предприемачи, активни в множество области; посочва, че тази екосистема съществува паралелно с няколко големи предприятия с монопол върху сектори на специализация (туризъм, транспорт, добив, риболов и др.);
13. приканва институциите и държавите — членки на ЕС, да отделят по-голямо внимание на поддържането на свободен пазар в отделните сектори в островните региони, като същевременно се стремят да преодолеят неефективността на пазара;
14. припомня, че островните продукти — включително суровините — се продават на нишови пазари, на целеви клиенти и на висока продажна цена; отличаващият се продукт може да запази достатъчно големи маржове, за да се гарантира жизнеспособността на стопанската дейност на острова. По-специално, стойността на продукта се изтъква в общото пространство на стоки и услуги чрез признати знаци за качество и културни препратки;

15. подчертава, че при все това различни видове допълнителни разходи, правени от предприятията именно поради островния характер (суровини, доставки на услуги, логистика и др.), в крайна сметка оказват въздействие върху конкурентоспособността на продуктите и услугите;

16. подчертава, че дори когато продуктите са конкурентни и с добро качество, предприемачите са изправени пред недостиг на капацитет за НИРД, технологии, адаптирани към островните зони, средства, подходящи за финансиране на техните дейности, и квалифицирани човешки ресурси в резултат от силната емиграция, особено при малобройно постоянно население;

17. поради това приветства действията, провеждани на равнището на ЕС в тези сфери, но настоятелно призовава за вземането на подходящи мерки за подобряване на основните условия, които да позволят на островите да допринасят за приобщаващия растеж в рамките на ЕС. Това означава, че за да бъде справедлива и ефективна, всяка политика на Европейския съюз, която има за цел да насърчава предприемачеството, трябва да отчита характеристиките и специфичните предизвикателства на островите;

Политически препоръки за насърчаване на териториалното сближаване в европейския съюз

18. признава основното значение на политиката на сближаване за постигането на балансирано регионално развитие в рамките на Европейския съюз: това е най-подходящата политика за преодоляване на различията в развитието между европейските островни и други региони; подчертава обаче, че островните региони не се ползват със специален статут в рамките на политиката на сближаване, както е формулирана понастоящем;

19. припомня и характерните особености на най-отдалечените региони — осем от които са острови — които са изправени пред сериозни проблеми заради специфичните ограничения, признати в първичното право, които засягат сериозно икономическото и социалното им развитие и трябва да бъдат взети предвид;

20. във връзка с това препоръчва островите да бъдат предмет на особено внимание в рамките на политиката на сближаване след 2020 г. в изпълнение на членове 174 и 175 от ДФЕС. Първа стъпка към постигането на тази цел би било включването на островите като допълнителна категория в Предложението за регламент на Европейския парламент и на Съвета за изменение на Регламент (ЕО) № 1059/2003 по отношение на териториалните типологии (Tercet);

21. призовава за създаването на „бюро за островите“ (*Island Desk*) за разглеждане на въпросите, свързани с островите, на едно място в Европейската комисия, в генерална дирекция „Регионална политика“, както предлага Европейският парламент в своята резолюция от 4 февруари 2016 г., тъй като понастоящем островните участници — предприятия и общности — имат само ограничени сведения за инструментите и възможностите за финансиране от ЕС, които са силно разпръснати между няколко генерални дирекции на Комисията и попадат в обхвата на множество регламенти;

22. приветства инициативата „Иновативни действия в сферата на градското развитие“ и предлага, следвайки този пример, създаване на уебсайт и европейски мерки за изграждане на мрежа на островите в ЕС, които да дават възможност за обмен на опит и споделяне на административни похвати и иновации;

23. подчертава колко е важно да се използват в максимална степен полезните взаимодействия между Европейския фонд за стратегически инвестиции (ЕФСИ) и други инструменти на Съюза (европейските структурни и инвестиционни фондове), по-специално с цел да се компенсира икономическото въздействие на неблагоприятните природни условия, с които трябва да се справят островните жители;

24. отбелязва обаче, че поради малкия размер на голям брой проекти, предлагани от участници от островите, финансирането от ЕФСИ, както и заемите от ЕИБ, са на практика недостъпни за микропредприятията и местните островни власти; поради това препоръчва да се разработят конкретни програми за техническа помощ на островите, за повишаване на осведомеността и насърчаване на достъпа до инструменти за финансиране на ЕС;

25. призовава Европейската комисия и ЕИБ да проучат дали техническата помощ, предоставяна от JASPERS, не би могла да бъде разширена в полза на островите и адаптирана към проекти с по-малък мащаб;

26. подчертава ползата и предимствата на Регламента за ЕГТС (1302/2013) за местните и регионалните власти и за островите в Европа, като се има предвид, че този регламент дава възможност на острови от държавите членки и от държави, които не са членки на ЕС, да създадат съвместно правен субект, който им позволява да преследват обща цел и да имат достъп до финансиране от ЕС, като същевременно премахва тежестта за администриране на такова сътрудничество;

27. предлага създаването на система за оперативни помощи за предприятията на островите, за да се компенсират допълнителните разходи за транспорт; в рамките на Насоките за регионалните помощи и Общия регламент за групово освобождаване (ОРГО) тези помощи следва да бъдат позволени и освободени по същия начин както помощите за най-отдалечените региони и слабо населените райони;
28. предлага да се използват по-активно възможностите, предлагани от икономиката на споделянето, включително с цел разрешаване на проблемите, свързани с географската откъснатост на островните региони;
29. подчертава колко е важно да се повиши равнището на публичната намеса в проектите по програмите на ЕС, както и привлекателността на частните инвестиции, когато чрез проектите на острова се създават работни места и богатство и когато проектите са екологично устойчиви;
30. подчертава, че когато за показател се използва БВП на глава от населението, не проличават много от специфичните пречки за развитието на островите; предлага да се разшири обхватът на допълнителните показатели, използвани в рамките на политиката на сближаване, с цел по-добро диагностициране на социално-икономическото положение на островите и привлекателността им;
31. предлага като показатели да бъдат използвани индексът за регионална конкурентоспособност (RCI) и индексът за достъпност, но препоръчва да продължи работата по избор на други показатели, които да отразяват в пълна степен допълнителните разходи вследствие на островния характер; насърчава извършването на сравнителни проучвания на Комисията относно ефективността на островните предприятия по отношение на техните колеги от континента, дори когато това е всъщност само една островна държава членка;
32. призовава, когато се прави оценка на социално-икономическото положение на жителите на островите и се определя икономическата привлекателност на тези райони, да се обърне внимание на нефинансовите и трудно измеримите аспекти, включително на природната среда (нейното качество и достъпност);
33. отбелязва ползата от годишния доклад относно европейските МСП на генерална дирекция „Вътрешен пазар, промишленост, предприемачество и МСП“; въпреки това Комитетът предлага в бъдещите доклади да се включват териториални данни за по-добро разбиране на предизвикателствата, с които се сблъскват островните МСП, както и процентът на успешните/неуспешните МПС в сравнение с континенталните;
34. отбелязва ползата от инструменти като оценката на териториалното въздействие (ОТВ) при оценката на въздействието на европейските политики върху островните региони и предлага в методиката за оценка на въздействието на Европейската комисия да се приложи клауза „островен характер“, за да се предвиждат последствията от политики, които потенциално биха били обременителни за островите;
35. отбелязва, че макар използването на стратегии за интелигентна специализация (SSS) като предварително условие при разпределянето на структурните фондове (ЕСИФ) да допринася за разработването на стратегии на национално и регионално равнище, особеностите на островните икономики изискват индивидуални решения; в това отношение прекалената зависимост от един отделен сектор или дейност може да доведе до завишен риск от развиване на икономиката само в един сектор и негативните икономически последици от това (известни като „холандска болест“);
36. счита, че инициативите за диверсификация или интелигентно пренасочване, като например от масовия към устойчивия туризъм, развитието на творческите индустрии, интеграцията на информационните технологии и комуникациите в традиционните дейности, целевия маркетинг, подчертаващ островните ресурси, заслужават специално внимание от страна на Комисията;
37. призовава да се положат усилия за подпомагане на политиките, насочени към повишаване на осведомеността на гражданите на държавите — членки на ЕС, относно възможностите за туризъм в ЕС, и препоръчва създаването на по-стабилни връзки между териториите на ЕС, които да позволяват на жителите на метрополните зони на ЕС да пребивават като туристи в островните региони с природни забележителности;
38. подчертава значението на принципа на партньорство, както е предвидено в член 5 от Регламента за общоприложимите разпоредби, за определяне, с оглед на стратегическото планиране на политиката на сближаване, на нуждите на териториите отдолу нагоре (възходящ подход). За тази цел Европейският комитет на регионите призовава Европейската комисия да включи като предварително условие в законодателното си предложение относно политиката на сближаване след 2020 г. ефективното прилагане на Европейския кодекс за поведение за партньорство;

39. настоятелно призовава държавите членки да гарантират пълното прилагане на принципа на партньорство, за да се отчитат специфичните нужди на островите в споразуменията за партньорство и оперативните програми;

40. подчертава необходимостта от участие на местните и регионалните органи в процесите на разработване на националните и европейските политики, с цел осигуряване на регулаторни рамки, които съвпадат с конкретните потребности на островните територии, в съответствие с принципа на субсидиарност;

41. приветства възможностите за финансиране от Механизма за свързване на Европа (МСЕ), доколкото могат да се използват за островите; отбелязва обаче, че финансовият пакет за морски магистрала (ММ) е съсредоточен върху централните и всеобхватните мрежи, а връзките между островите и регионалните центрове или между самите острови може да останат пренебрегнати; поради това предлага в общия пакет за морски магистрала да бъде предвидено специално финансиране за островите;

42. признава усилията на Комисията в подкрепа на предприемачите посредством програми като COSME (Програма за конкурентоспособност на предприятията и малките и средните предприятия) и InnovFin (Финансиране от ЕС за новатори) в рамките на Плана за действие „Предприемачество 2020“ или „Хоризонт 2020“ в областта на иновациите, както и работата по съюза на капиталовите пазари. Въпреки това Комитетът счита, че е от съществено значение в тези планове и програми да се интегрира териториалното измерение (и по-специално островният характер) с цел:

— успешно включване на островни предприемачи;

— насърчаване на професионалното обучение и повишаването на квалификацията в предприятията, разположени на острови;

— предоставяне на предприемачите на по-голям достъп до капитал, включително рисков капитал;

— предоставяне на възможност на островите да се включат в европейските и световните мрежи на създаване и разпространение на знания в областта на науката и технологиите и да извлекат полза от тази интеграция по отношение на пазарната продукция и на социалното благоденствие;

43. призовава Комисията да създаде програма за стимулиране на иновационните процеси в островните икономики, оползотворяване на местните ресурси, подкрепа за използването на възобновяеми енергийни източници, управление на отпадъците, управление на водите, популяризиране на културното и природното наследство, както и на по-нататъшното изграждане на кръгова икономика; тук под „иновации“ се имат предвид технологичните, организационните, социалните и екологичните иновации;

44. подчертава значението на държавните помощи за справяне с предизвикателствата, породени от малкия размер, отдалечеността и изолираността на островните региони на Европейския съюз. Тези природни и постоянни характеристики пречат на ефективността и организацията на островите в няколко стратегически сектора като транспорта, енергетиката и цифровата свързаност;

45. припомня, че за островите наличието на транспортна инфраструктура и организация на вътрешния и външния транспорт, които да са надеждни и свързани с разходи, сравними с тези на континента, е условие за развитието и конкурентоспособността на икономиката;

46. счита, че прилагането на критериите за допустимост на помощите за инфраструктури и транспортни мрежи (строителство, обновяване, оборудване) трябва да бъде по-гъвкаво за островите, за да се позволи възможно най-ефективно свързване със системата на континенталния транспорт и възможно най-доброто включване в пространството и пазара на ЕС;

47. призовава тези помощи да улесняват връзките между островите при архипелазите или вътре на островите при планинските острови и да стимулират инвестициите в транспортни средства с ниско съдържание на въглерод (кораби на ВПГ, станции за електромобили и др.);

48. подчертава, че за континенталните предприятия не е особено привлекателно да доставят стоки или услуги на островните пазари, които обикновено са малки и отдалечени; това на практика възпрепятства достъпа на потребителите и предприятията от островите до конкурентните предимства на единния пазар. Това важи най-вече за транспортните връзки и енергийните доставки — ключови сектори за конкурентоспособността на предприятията на островите; поради това препоръчва тези сектори да могат да се ползват от правото на освобождаване в областта на държавната помощ, когато става въпрос за острови;

49. предлага още, в същия дух, Регламентът de minimis да предвижда повече гъвкавост по отношение на островите, както и да бъдат смекчени изискванията за обществените поръчки, тъй като в много случаи е невъзможно да се получи повече от една оферта при прилагането на процедурите на консултация;
50. изразява съгласие с гъвкавостта, която се прилага понастоящем към схемите, които позволяват на островите да се ползват от специфични данъчни стимули или намаляване на ставката на корпоративния данък с цел компенсиране на допълнителните разходи, произтичащи от островния характер, и очаква тази гъвкавост да бъде запазена; призовава да се използват стимули за иновациите и инвестициите за насърчаване на производството и не само на местното потребление, но и на износа;
51. приветства намерението на Европейската комисия да включи глава относно островите в следващия доклад за сближаването. Европейският комитет на регионите настоятелно призовава Комисията да посочи в тази глава по какъв начин ще бъдат приложени отпразнените в настоящото становище препоръки;
52. приканва малтийското председателство да даде ход на настоящите политически препоръки и тясно да си сътрудничи с Комитета на регионите при прилагането им.

Брюксел, 12 май 2017 година.

*Председател
на Европейския комитет на регионите*

Markku MARKKULA
